

izvirno znanstveno delo

UDK/UDC 347.79(436-89)"18/19"
656.6:949.712-15ORGANIZACIJA PRISTANIŠKE IN POMORSKOSANITETNE SLUŽBE
V AVSTRIJSKI MONARHIJI

Nadja TERČON

profesor zgodovine in sociologije, kustodinja, Pomorski muzej "Sergej Mašera" 66330 Piran, SLO
professore di Storia e Sociologia, conservatore, Museo del mare "Sergej Mašera" 66330 Pirano, SLO

IZVLEČEK

Avtorica v svojem prispevku prikazuje organizacijo pristaniške in pomorskosanitetne službe v avstrijski oz. Avstro-Ogrski monarhiji, kot jo je določil zakon iz leta 1851 in ki je brez bistvenih sprememb veljala vse do propada države. Podrobneje so prikazani C. k. Pomorska vlada v Trstu, njene pristojnosti ter pristaniška organizacija v mestih na obali današnje Republike Slovenije.

Leta 1851 so bili v avstrijski monarhiji pripravljeni osnutek za organizacijo pristaniške in pomorskosanitetne službe ter predlogi za celotno organiziranost pomorskega poslovanja. Njegovo veličanstvo cesar Franc Jožef je na podlagi poročila ministra za trgovino barona von Brucka ter upoštevajoč še nasvet ministrskega svetovalca 15. maja 1851 izdal sklep, da soglašajo s predloženim osnutkom in predlogi. Ministra za trgovino je pooblastil za izvedbo predloga, skupno s finančnim ministrom pa sta morala poskrbeti za zasedbo pristaniških in sanitetnih služb, ki naj bi bile združene s carinsko-poslovnimi uradi ali s posebnimi organi. Da ne bi prišlo do nesporazumov, sta se morala dogovoriti tudi z ministrom za notranje zadeve.¹

Tako je stopil v veljavo predpis, na osnovi katerega so bile organizirane pomorska, pristaniška in pomorskosanitetna dejavnost na celotni avstrijski oz. avstro-ogrski

morski obali, in je veljal brez večjih sprememb vse do propada monarhije. Predpis je izdalo Cesarsko kraljevo ministrstvo za trgovino, obrt in javne gradnje, datiran pa je s 14. junijem 1852.² Na čelu celotne organizacije je bila kot osrednja pomorska oblast **Cesarsko-kraljeva pomorska vlada ali "i. r. Governo marittimo" oz. "K. und k. Seebehörde"**,³ kot sta bila njena uradna naziva v italijanščini in nemščini. V teh dveh jezikih je uradovala tudi celotna pomorska organizacija. Sedež vlade je bil v Trstu, bila pa je neposredno odvisna od trgovskega ministrstva na Dunaju in pristojna za avstrijske pomorske zadeve.⁴ Ustanovitev te državne oblasti je bila predpisana z najvišjim sklepom 30. 1. 1850.⁵ Z dualistično ureditvijo habsburške monarhije 1867 je začela na Reki delovati še druga Pomorska vlada, pristojna pa je bila za ogrski del države.⁶

1 Organisation des Hafen - und See - Sanitätendienstes der Österreichischen Monarchie, 14. 6. 1851 (v nadaljevanju Organisation 1851); Archivio di Stato Trieste (v nadaljevanju ASTs), fond Governo Marittimo (v nadaljevanju GM), 14/2, b. 968.

2 Organisation 1851; ASTs, GM, 14/2, b. 968; Predpis je bil izdan na Dunaju. V nemščini je uradni naziv ministrstva K.k. Ministerium für Handel, Geverbe und öffentliche Bauten.

3 Ponekod se kot prevod uradnega naziva Governa marittima ali Seebehörde uporabljajo pomorska vlada, osrednja pomorska oblast pa tudi Pomorski gubernij. Slednji izraz je uporabil Aleksej Kalč v svojem prispevku "Prekooceansko izseljevanje skozi Trst 1903-1914", objavljenem v Zgodovinskem časopisu 46, 1992, št. 4, str. 479-496. Sama sem v tem prispevku pri omenjanju Governa marittima večinoma uporabljala Pomorska vlada.

4 Op. cit.; Aleksej Kalč, Prekooceansko izseljevanje skozi Trst 1903-1914, Zgodovinski časopis 46, 1992 št. 4, str. 479 - 496. Governo marittimo - per litorale Austro - illirico - dalmato.

5 Organisation 1851, Hauptstück I, Abschnitt I/1; ASTs, GM, 14/2, b. 968.

6 Istruzioni 1872, AM 1872, str. 266; Governo marittimo in Fiume - per litorale Austro - ungarico.

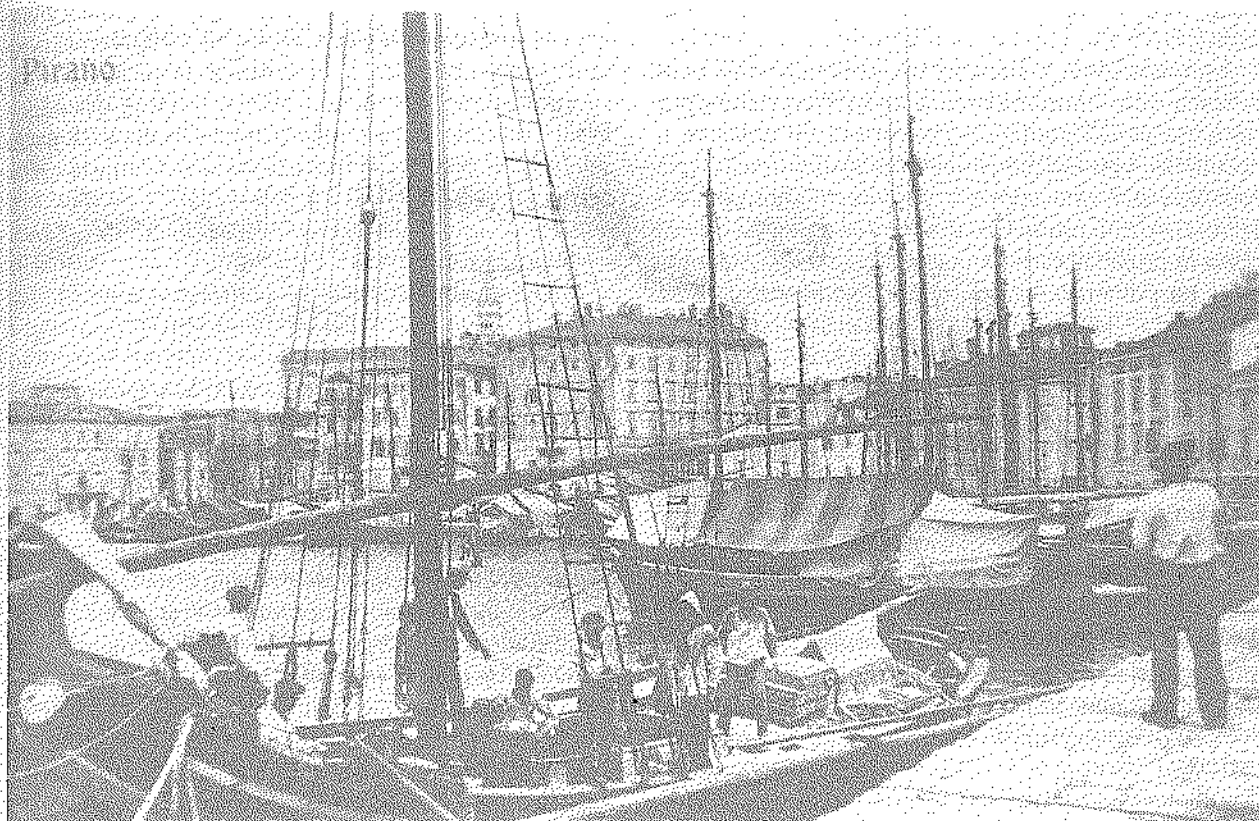
POMORSKA VLADA

V pristojnosti⁷ Pomorske vlade so spadali zlasti vodstvo, nadzor in opravljanje pristaniške službe v vseh avstrijskih obalnih krajih, predpisovanje pravic in dolžnosti mornarjev, urejanje in nadzor pomorske sanitetne službe, preiskava in ocenitev uradnih služb in pravil za uspešen, tedanjim zahtevam ustrezen razvoj ter izpolnjevanje pravil, predpisov in ukrepov, ki so se nanašali na upravo. V pristaniških in sanitetno-uradnih zadevah pa je osrednja pomorska oblast v Trstu nadzorovala pomorsko ladjedelstvo in ga poskušala uspešno razvijati, tudi z nameščanjem usposobljenih gradbenih mojstrov v ladjedelstvo. Prevzela je vodilno skrb za vzpostavitev, izboljševanje in vzdrževanje vseh naprav, morskoplovbnih obratov in stavb ter poskušala vplivati na razvoj morskega ribolova. Nadzorovala je konstrukcijo ribiških ladij in njihovih posadk, v prodajo rib in njihovo predelovanje pa se ni smela vmešavati. Za to so skrbele ustrezne politične oblasti in njihova administracija. Podeljevala je pooblastila za morsko plovbo ter skrbela za izvajanje in nadzorovanje vseh zakonov in predpisov, včevši odredbe luške policije, ki so se neposredno nanašale na področje morske plovbe. Ukvarjala se je s pravicami in dolžnostmi mornarjev ter predpisovala ukrepe pri pogostih zdravstvenih zaporah, ki so jih bili dolžni, ob pogostih in hudih nalezljivih boleznih, upoštevati vsi udeleženci morskega prometa.⁸ Ladije s kužnimi bolniki je usmerjala v pomorske lazarete. Sprejemala je predloge za pohvale in priznanja za zaslužna dejanja mornarjev ali drugih oseb, ki so se kakorkoli izkazali v trgovski mornarici, ter reševala personalne in disciplinske zadeve vseh uradov. Nastavljala je pristaniške in pomorskosanitetne uradnike, pristaniške uslužbenke ter pristaniške sluga in čuvaje. Načelnike centralnih uradov ter vse višje uslužbenke, ki so za svoje delo prejemale plačo, višjo od 800 forintov, po letu

1872 pa višjo od 1000 forintov, je nastavljalo Ministrstvo za trgovino. Ta razmejitev je veljala tudi za premestitev, začasno odstaveitev, upokojeitev ali odpustitev osebja. Pripravljala je izpite za dokazovanje usposobljenosti različnih kadrov, ki so se potegovali za službo v pristaniških uradih vseh stopenj in trgovski mornarici nasploh. To potrjujejo v arhivih ohranjena različna potrdila o opravljenih izpitih in spričevala za vse vrste služb - od kapitanov dolge plovbe do svetilničarjev ter pristaniških pilotov in čuvajev.⁹ Pomorska vlada je morala vpeljati in voditi splošno matično knjigo za pomorsko službo v avstrijski trgovski mornarici, s katero je bila povezana tudi ureditev mornariškega pokojninskega sklada. Po tem predpisu je morala osrednja pomorska oblast tudi zbirati, širiti in uporabljati informacije, pomembne za avstrijsko morsko plovbo in pomorskosanitetno službo ter zbirati in primerno uporabiti vsa periodična dokazila in poročila o gibanju ladij ter prometu avstrijskih in tujih trgovskih ladij, ki so jih pošiljali pristaniški in pomorskosanitetni uradi s celotne obale.¹⁰ Vsi zvezki "Annuaria marittima", ki so izredno bogati, so rezultat takega zbiranja in obdelave podatkov. V njih so namreč med drugim zbrani tudi statistični podatki. Tako lahko v njih najdemo vsa imena ljudi, zaposlenih v Ministrstvu za trgovino, Pomorski vladi in vseh njima podrejenih pristaniških uradih, imena vseh pomorskih družb in ljudi, zaposlenih v njih, imena in vse podatke o ladjah, številu nesreč, škodi, nastali zaradi neviht na morju... "Annuario marittimo" je izhajal v Trstu v letih 1851 - 1912.¹¹

Na čelu Pomorske vlade v Trstu je bil **predsednik**, ki je vodil poslovanje, nadzoroval uslužbenke njej podrejenih uradov, podpisoval njeno korespondenco in imenoval uslužbenke na tista delovna mesta, katerih imenovanje ni bilo rezervirano za Ministrstvo za trgovino.¹² Poleg njega so v Pomorski vladi delovali še podpredsednik, svetovalci, inšpektorji za Benetke, Hrvaško, Vojno krajino in Dalmacijo, konzularni priprav-

- 7 Pristojnosti Pomorske vlade zelo podrobno urejata zakona iz leta 1851 (Organisation 1851, Hauptstück I, Abschnitt I/1; ASTs, GM, 14/2, b. 968) in navodila iz leta 1872: Istruzioni di servizio per l'i. r. Governo marittimo, approvate con dispaccio dell'i. r. Ministero di commercio 24 Novembre 1872 N. 30229-1757, ki so objavljena v Annuario Marittimo 1872, str. 263-274 (v nadaljevanju Istruzioni 1872).
- 8 Pomorska vlada je redno izdajala obvestila o ukrepih, zdravstvenih zaporah, prepovedih prevažanja živali na ladjah v primerih različnih živalskih epidemij... Ta obvestila "CIRCOLARE" so bila najprej ciklostirana, potem pa tiskana. Ob najpomembnejših zadevah pa so jih celo tiskali v določeni nakladi. Obvestila so pisana v italijanskem ali nemškem jeziku, le najpomembnejša tudi v hrvaščini in slovenščini. Pokrajinski arhiv Koper - Enota Piran (v nadaljevanju PAK - Enota Piran), fond Luške kapitanije Piran (v nadaljevanju LKP), 1910 - 1914, šk. 1-7; ASTs, GM, 11/4, b. 858.
- 9 Potrdila o opravljenih izpitih in spričevala za vse vrste služb in kvalifikacij. Tako je npr. Giorgio Tamaro iz Pirana, Via Acquedotto 977, opravljal izpit za strojnika III. klase na sedežu Pomorske vlade; PAK - Enota Piran, LKP, šk. 5, 1912, št. 1452. Organisation 1851, Hauptstück I, Abschnitt I; ASTs, GM, 14/2, b. 968.
- 10 V fondu Luške kapitanije Piran, ki ga od leta 1910 dalje hrani PAK - Enota Piran, so shranjena poročila piranske deputacije. V ASTs, v fondu GM pa hranijo poročila vseh nižjestopenjskih uradov s celotne avstrijske obale, od Trsta do Dubrovnika.
- 11 Annuario marittimo per l'anno ... compilato per cura dell' I. R. Governo marittimo in Trieste... (v nadaljevanju Annuario marittimo ali AM). Annuario marittimo je izhajal redno, vsako leto vsaj do leta 1912, najverjetneje pa tudi dalje. Pregledani so bili zvezki za leta od 1855 do 1912.
- 12 Istruzioni 1872, AM 1872, str. 263.

Zunanji, največji bazen Piranskega pristanišča. Fototeka PMK, št. 324

niki ter uradniki in strokovnjaki v različnih sekcijah in oddelkih ter dva višja inšpektorja - tehnični in navtični.¹³

Tehnični inšpektor¹⁴ je bil svetovalni in nadzorni organ Pomorske vlade v gradbenih zadevah. Bil je v stikih z vsemi gradbenimi uradi obalnih kronskih dežel. Na podlagi poročil in predlogov gradbenih uradov ter obveznih periodičnih obhodov vzdolž obale si je sestavljal točen pregled nad stanjem in potekom gradbenih del. Pregledovati in presojati je moral gradbene projekte in nadzirati njih izvedbo. **Navtični inšpektor**¹⁵ je sodeloval z deželnimi šolskimi oblastmi in je nadzoroval navtične šole. Pomembne naloge je imel tudi kot svetnik pri Pomorski vladi. Pri vseh znanstvenih in tehnično-navtičnih nalogah je moral podati svoje izvedeniško mnenje. Vodil ali nadzoroval je delo izpitnih komisij,

s periodičnimi obhodi obale je ugotavljal stanje v pristaniščih in plovbi nasploh in o tem redno obveščal osrednjo pomorsko vlado. Način izpeljave danih nalog višjih inšpektorjev je bil določen z navodili, ki sta jih prejela od Ministrstva za trgovino, vendar se je lahko po potrebi spreminjal.

V Benetkah, na Reki in v Dubrovniku so bili uradni sedeži inšpektorjev, ki so za omenjene dežele predstavljali izvršilne organe Pomorske vlade ter tako izvrševali vse predpisane naloge. Inšpektorji so morali skrbno nadzorovati vse službe, ki so spadale v njihovo delovno področje. Med obveznimi periodičnimi obiski posameznih uradov so si morali pridobiti natančne vpogled v poslovanje pristaniških in sanitetnih uradov, sta-

13 Organisation 1851, Hauptstück I, Abschnitt I/1; ASTs, GM, 14/2, b. 968.

14 Organisation 1851, Hauptstück I, Abschnitt I/2, ASTs, GM, 14/2, b. 968.

L'1. R. Capitanato di porto e sanità marittima in Loco Informa sulle opere portuali nei porti di questo circondario marittimo - All'Eccello I. R. Governo marittimo in Trieste, ASTs, GM, 5/2, b. 573, 15. Gennaio 1893, N 7886, n. 62. V tem poročilu inšpekcije, ki je obiskala pristanišča v Miljah, S. Sabbi, Portorožu, Izoli, Cervignanu, Portobusu, Monfalconu, Devinu in S. Giovanniju, so navedene vse pomanjkljivosti, ki jih je inšpekcija opazila. Navedena so dela, ki jih je potrebno opraviti, da bodo pristanišča res lahko nudila varnost plovilom.

15 Organisation 1851, Hauptstück I, Abschnitt II/2; ASTs, GM, 14/2, b. 968.

nje gradbenih objektov ter v poslovanje z denarjem od pristojbin.¹⁶

Pomorski vladi v Trstu so bili podrejeni nižji uradi oziroma organi pristaniške in pomorskosanitetne uprave, ki pa so bili popolnoma neodvisni od politične in občinskih oblasti. Tako je zakon poskušal omejiti vpliv voditeljev politične uprave v posameznih kronskih deželah. Glede na pristaniške urade so se avstrijska morska obala in pripadajoči otoki razdelili na okraje, vsak okraj pa še na primerno število podokrajev. Sanitetni zdravstveni okraji so se pokrivali s pristaniškimi podokraji. Upoštevajoč politično razdelitev, lego krajev, obliko obrežja ter hitrejši in lažji dostop do njih, je meje teh enot določalo Ministrstvo za trgovino. Pristaniški uradi so bili postavljeni v važnih pristaniščih, deputacije in agencije pa v pomembnih obrežnih krajih pristaniškega podokraja oz. zdravstvenega okraja, vselej pa na takšnih mestih, od koder je bilo nadziranje obale najlažje. Prav tako kot za določanje meja, je bilo za namestitev uradov zadolženo Ministrstvo za trgovino, ki pa je moralo pri tem upoštevati mnenje carinskih uradov ter se vedno sporazumeti tudi z Ministrstvom za finance. Po pomenu in vlogi posameznih krajev, kjer so bili pristaniški in pomorskosanitetni uradi nameščeni, so se le-ti delili na:¹⁷

1. Osrednje pristaniške in pomorskosanitetne urade
2. Pristaniške in pomorskosanitetne urade
3. Pristaniške in pomorskosanitetne deputacije
4. Pristaniške in pomorskosanitetne agencije
5. Pristaniška in pomorskosanitetna predstavništva
6. Pomorske lazarete

Poleg točno predpisanih nalog za vsako stopnjo uradov so bili glede na posebno točko omenjenega predpisa vsi uradi dolžni vsem ladjam v nevarnosti, ne glede na to, s kakšnimi sanitarnimi prepustnicami so bile oskrbljene, dovoliti pristanek v lastnem ali njim podrejenem bližnjem pristanišču. Ladjo je bilo potrebno v takem primeru predpisom primerno zastražiti in jo po odpravljeni nevarnosti napotiti dalje do njenega cilja. V

pristaniščih so morali uradi takšne ladje oskrbeti z živili, zdravili in pošto, ne glede na to, ali so imele veljavne sanitarne prepustnice in dovoljenja za prosto gibanje ali ne. Poskrbeti so morali tudi za vkrcanje mornarjev in ladijskih pilotov ter družin kapitanov. Na vsak način so si morali prizadevati, da je ladja lahko čimprej nadaljevala plovbo.¹⁸

Osrednji pristaniški in pomorskosanitetni uradi¹⁹

Bili so v **Trstu, Benetkah, na Reki in v Dubrovniku**, podrejeni pa so bili v teh mestih delujočim inšpektorjem ali pa direktno Pomorski vladi, če v teh mestih ni deloval inšpektor. Ti uradi so opravljali celotno pomorsko in pristaniško policijsko službo, vključno z vpisovanjem ljudi v mornarico; nadzorovali so deputacije in agencije; zbirali podatke in sestavljali obvestila o stanju, prometu in gibanju trgovske mornarice ter urejali statistike, skrbeli pa so tudi za za izterjavo, odvajanje in obračunavanje državnih in drugih pristojbin. Da bi številne izdatke vsaj delno pokrivali, je bil morski promet obremenjen z državnimi pomorskimi in sanitetnimi pristojbinami ter pristojbinami za tonažo. Plačevati so jih morale vse ladje, ki so priplule v avstrijska pristanišča ali pa izplule iz njih. Za vzdrževanje Inštituta pristaniških pilotov in varnostne straže v Trstu so bile vpeljane tudi pilotske, svetilniške in kanalske pristojbine, za pokojninski sklad pa pristojbine pomorskih institucij.²⁰ Po zakonu so bili v teh uradih nameščeni 1 kapitan, 1 pristaniški adjutant, 1 pomorskosanitetni adjutant, 1 ali več pisarjev, blagajniško osebje ter potrebno število pristaniških pilotov, inšpekcijskih stražarjev in začasnih čuvajev.²¹

Jurisdikcija Centralnega kapitanata v Trstu (Capitanato Centrale e Superiore in Trieste) naj bi veljala za celotno istrsko obalo. Centralni urad v Trstu je vodil "capitano ispettore", ki je bil tudi član Pomorske vlade. O notranjih zadevah urada je odločal "vice capitano centrale", o zunanjem poslovanju pa od leta 1869 tudi "tenente di porto".²²

16 Organisation 1851, Hauptstück I, Abschnitt I/3; ASTs, GM, 14/2, b. 968.

17 Organisation 1851, Hauptstück II, Abschnitt I/6,8; ASTs, GM, 14/2, b. 968.

a) Zentral-Hafen- und See-Sanitätsämter / Capitanati Centrali e Superiori;

b) Hafen - und See-Sanitätsämter / Capitanati di porto e Sanità marittima;

c) Hafen - und See-Sanitäts-Deputationen / Deputazioni di porto e Sanità marittima;

d) Hafen - und See-Sanitäts-Agentien / Agenzie di porto e Sanità marittima;

e) Hafen - und See-Sanitäts-Exposituren / Espositure di porto e Sanità marittima;

f) See - Lazarethe / Lazaretti marittimi.

18 Organisation 1851, Hauptstück II, Abschnitt I/4,5; ASTs, GM, 14/2, b. 968.

19 Organisation 1851, Hauptstück II, Abschnitt II/11, 12, 13, 14, 15, 16; ASTs, GM, 14/2, b. 968.

20 Organisation 1851, Hauptstück IV, Abschnitt I/70, 72, 73, 77, 78; ASTs, GM, 14/2, b. 968.

21 Organisation 1851, Hauptstück II, Abschnitt II/15 (Personalstand); ASTs, GM, 14/2, b. 968.

Pristaniški in pomorskosanitetni uradi²³

Zaradi gostih ladijskih prevozov, pomembnosti trgovanja ter tudi zaradi pomembnega ladjarstva, ki je bilo razvito v teh krajih, so bili ti uradi v **Chioggii, Rovinju, na Malem Lošinju, v Bakru, Kraljevi, Senju, Zadru, Splitu in Meglinah**. Ti kapitanati - "Capitanati di Porto" - so bili podrejeni direktno inšpektorjem ali osrednji vladi v Trstu. Število zaposlenega osebja (1 kapitan, pomorskosanitetni adjutant, 1 kontrolni pisarniški pisar ter potrebno število pristaniških pilotov, inšpekcijskih stražarjev in začasnih čuvajev) je bilo prilagojeno potrebam poslovanja, imeli pa so podobne, vendar precej manjše pristojnosti kot uradi v Trstu, Benetkah, Reki in Dubrovniku. Kapitanate so vodili "capitani di porto".

Pristaniške in pomorskosanitete deputacije²⁴

Podrejene so bile osrednjemu uradu ali uradu, znotraj katerega so imele sedež, lahko pa tudi inšpektorjem ali celo Pomorski vladi. Deputacije so bile nameščene v krajih, ki so morali zaradi izredno pomembne krajevne lege in živahnega prometa sprejemati številno ladjevje. Njihovi sedeži so bili v petih manjših, vendar zelo pomembnih pristaniščih: V **Piranu, Šibeniku, Hvaru ter na Visu in Korčuli**. V teh krajih so bili zaposleni 1 pristaniški in pomorskosanitetni deputat, 1 kontrolno-uradni pisar, 2 inšpekcijska čuvaja, potrebno število začasnih pilotov čuvajev in pilotov, nekaj časa pa tudi zdravnik, pripravniki in asistenti. Med njihove naloge je med drugim spadalo vsakodnevno opazovanje vodne gladine v pristanišču in pri vhodu v pristanišče. Skrbeli so še za vzdrževanje poslopij in pristaniške infrastrukture ter sodelovali z gradbenimi in krajevnimi uradi. Po zakonu so morali nadzirati ladjedelstvo v pristanišču samem in v območju okraja ter svoja opažanja zapisovati. Ob prihodih plovil so morali skrbeti za njihov varen pristanek, pregledati so morali ladijsko dokumentacijo, potrjevati še uporabne listine posadk pri odhodu iz pristanišča, izdajati dovoljenja za izkrcavanje vračajočih se mornarjev po opravljenem delu, izstavljati začasne

spremne listine za predajo ladij nadrejenemu uradu, voditi seznam o prihodih in odhodi trgovskih ladij in ribiških bark, sestavljati periodične preglede prometa pomorskih ladij in voditi vse zahtevane statistike.²⁵

Poleg letnih poročil so iz Pristaniške in pomorskosanitete deputacije Piran, ki je imela najprej prostore tam, kjer je danes piranski akvarij, nato pa v novozgrajeni stavbi današnje Pristaniške kapitanije²⁶, v Trst pošiljali redna poročila o izvozu slanih rib ter evidence o vkrcanih in izkrcanih živalih.²⁷

V pristaniščih so morali nadzirati izvajanje zakonov pristaniške policije, preverjati dejstva in poizvedovati o vseh okoliščinah ob eventualnih prekrških, nuditi neposredno pomoč ob brodolomih in drugih pomorskih nesrečah ter o vsem poročati nadrejenemu uradu. Sodelovati so morali tudi pri vpisu v mornarico in pri urejanju pokojnin iz mornariškega pokojninskega sklada.

Ravno tako so morali v Piranu urejati vse vpise plovil v register prihodov in odhodov ladij ter menjavo njihovega lastništva. Stari lastnik je moral vselej, kadar je želel ladjo zaradi prodaje prepisati na novega lastnika, napisati prošnjo, ali pa je to v njegovem imenu storil deputat. Prošnjo so skupaj s kupoprodajno pogodbo poslali v Trst, kjer jo je pristaniški kapitanat odobril ali ne in odgovor poslal v Piran. Vse prošnje kapitanatu so morale biti žigosane, kolkovane in napisane v predpisani lični obliki. Pisali in pošiljali so tudi prošnje mornarjev ali njihovih vdov za denarno pomoč iz mornariškega sklada "Sussidio Pio fondo di marina". Reševali so številne prekrške ribičev. Piranski ribiči so zelo pogosto lovili v vodah Gradeža in Rovinja, piranska Pristaniška in pomorskosanitetna deputacija pa je morala to vselej urejati in prav pri teh uradih tudi sama večkrat posredovati zaradi nekontroliranega ribolova ob vili Tartini v Strunjanu. Vedno pa so posredovali tudi zaradi nedovoljenega ribolova ribičev iz Gradeža v piranskih vodah.²⁸ Poleg letnih personalnih poročil so Pomorsko vlado obveščali tudi o težavah svojega osebja, prosili za pomoč zanje... Tako lahko v enem izmed takšnih dopisov zvemo, da je pilot Sisto Tamaro, zaposlen pri piranski deputaciji, leta 1910 doživel družinsko tragedijo. Njegov 6-letni sin Bruno je močno zbolel in umrl. To pa je očeta tako močno prizadelo, da je tudi sam

22 Rapporto dell'I. r. Ufficio Centrale di Porto e Sanità in Trieste sull'organizzazione del servizio esecutivo dell'Amministrazione portuale sanitaria. Poročilo je bilo naslovljeno na: All'Eccello i. r. Governo Centrale Marittimo in Trieste, novembre 1869; ASTs, 14/2, b, 968, N. 2167 (okrajšano Rapporto dell'I. r. Ufficio Centrale Trieste, 1869).

23 Organisation 1851, Hauptstück II, Abschnitt III/17, 18, 19, 20, 21, 22; ASTs, 14/2, b, 968.

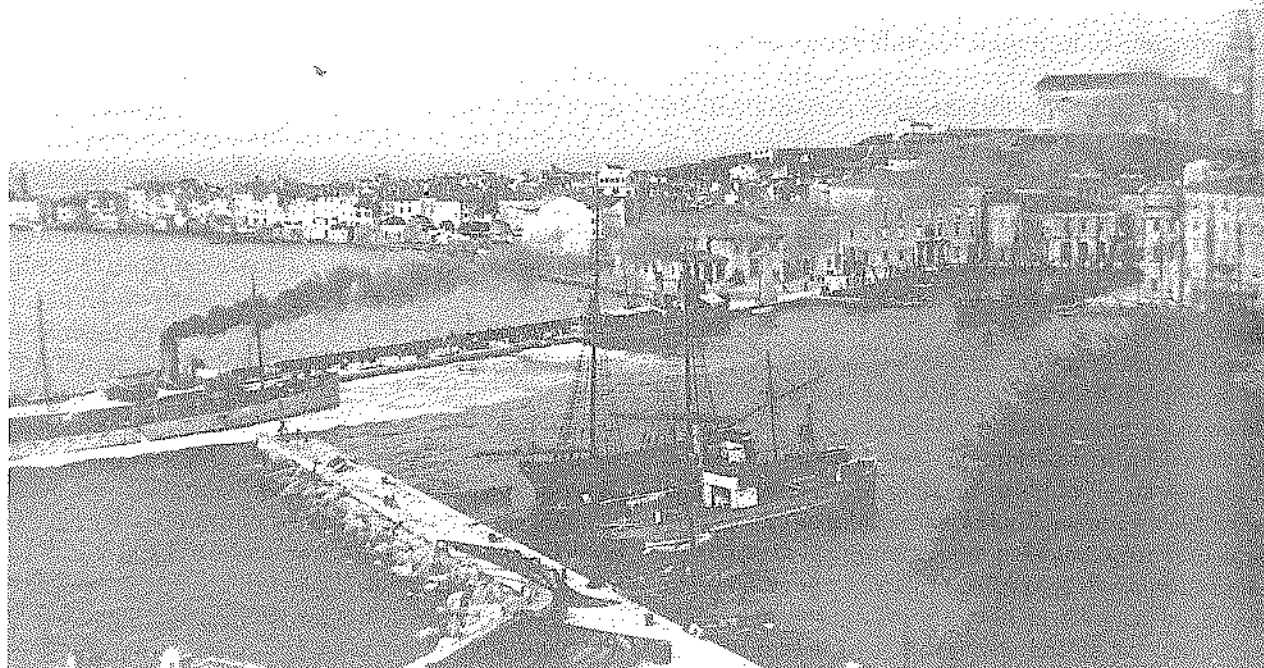
24 Organisation 1851, Hauptstück II, Abschnitt IV/ 23, 24, 25, 26, 27; ASTs, GM, 14/2, b, 968.

25 Organisation 1851; ASTs, GM, 14/2, b, 968; LKP, šk. 1-4, 1910-1911, PAK - Enota Piran.

26 Pristaniška kapitanija Koper, Izpostava Piran; Capitenaria di Porto Capodistria, Espositura di Pirano; ASTs, I.R. Governo per litorale (1814-1850), 4/7, b, 654.

27 LKP, šk. 1-4, 1910-1911, PAK - Enota Piran.

28 Različni dokumenti, kupoprodajne pogodbe, pritožbe, prošnje, zapisniki zasliševanj ribičev, pritožbe ribičev, popisi škode, korespondenca dopisovanja z uradom v Gradežu...; PAK - Enota Piran, LKP, šk. 1-11, 1910-1918.

Prihod parnika v Piransko pristanišče. V levem spodnjem kotu je vidna streha stavbe Pristaniške in pomorsko-sanitetne deputacije Piran. Fototeka PMK, št. 334

zbolel in ni mogel več opravljati svoje službe.²⁹ Poleg teh t.i. navadnih delovnih obveznosti so deputacije v izrednih in posebnih primerih lahko izdajale tudi dovoljenja za izkrcavanje pomorščakov ter vkrcavanja drugih oseb z že veljavnimi dokumenti. Lahko so prevzemale prošnje za izdajo dovoljenj za vkrcanje, vendar so morale vselej o tem takoj ali naknadno obvestiti nadrejene urade ter jim čimprej poslati tudi zaželeno dokumentacijo.³⁰ Piran je bil tako v nenehnem stiku s Trstom.

K piranski deputaciji sta spadala še svetilnik 5. kategorije na piranski Punti (*L'i. r. Faro marittimo nella Punta Madonna della Salute*) ter svetilnik na Bernardinu (*L'i. r. Faro marittimo in S. Bernardino*). Na vsakem svetilniku je bil zaposlen po en svetilničar; vsaj

leta 1898 je na svetilniku na piranski Punti služboval Domenico Mujesan.³¹ Svetilnik na piranski Punti so leta 1872 uredili in ga opremili z rdečo lučjo, 1874 pa je Pomorska vlada želela v stolpu svetilnika urediti tudi stanovanje za svetilničarja. Za dovoljenje je prosila piransko občino, ki je na to pristala, vendar le pod pogojem, da spodnji prostor svetilnika ostane vedno v lasti piranske komune ter da v primeru, če se nekega dne svetilnik preseli na drugo mesto, ostane v lasti piranske komune tudi to stanovanje.³²

Tabela na str. 7: Seznam osebja v Pristaniški in pomorskosanitetni deputaciji v Piranu³³

29 V dopisu št. 220 z dne 30.3. 1910 so GM obvestili o Brunovi smrti, v dopisu št. 875 z dne 7.12.1910 pa o bolezni Sista Tamara. PAK - Enota Piran, LKP, šk. 1, 1910.

30 Različna dovoljenja piranske deputacije za vkrcavanje in izkrcavanje, obvestila Pomorski vladi in njihovi odgovori. PAK - Enota Piran, LKP, šk. 1-6, 1910-1913.

31 Vsakomesečna poročila svetilničarja z Bernardina; PAK - Enota Piran, LKP, šk. 1-5, 1910 - 1912.

32 Libro degli ATTI del Municipio di Pirano 1870-1877, Zapisnik občinske seje N. 237 dne 6.7.1874; PAK - Enota Piran.

33 Annuario marittimo 1855-1912, rubrika "Stato personale degli uffici di porto e sanità marittima dipendenti dall'i. r. Governo marittimo in Trieste ; a: Litorale austro-illirico.; l. Circondario del porto di Trieste ; Deputazioni portuali sanitarie : Pirano" (v nadaljevanju AM, Stato personale); AM 1855 str. 15-16; AM 1869 str. 18 ; AM 1870 str. 19; AM 1871 str. 18; AM 1875 str. 41-42; AM 1887 str. 86; AM 1889 str. 90; AM 1891 str. 82; AM 1893 str. 82; AM 1896 str. 86; AM 1900 str. 88; AM 1901 str. 91; AM 1902 str. 93; AM 1904 str. 101; AM 1905 str. 105; AM 1906 str. 105; AM 1907 str. 105; AM 1908 str. 105; AM 1909 str. 111; AM 1911 str. 139; AM 1912 str. 147.

Prospetto dello Stato famigliare del personale dipendente da quest'i.r. Deputazione di Porto e S.m., Luogo di servizio, Pirano, Deputazione Porto, Pirano, 1. gen. 1910, PAK - Enota Piran, LKP, šk. 1, (v nadaljevanju Prospetto dello Stato famigliare 1910). Prospetto dello Stato famigliare del personale dipendente dell'i.r. Deputazione di Porto e S.m. in Pirano alla fine dell'anno 1911, PAK - Enota Piran, LKP, šk. 4, št. 7 (v nadaljevanju Prospetto dello Stato famigliare 1911).

leto	DEPUTAT *d	KONTROLNI PISAR *s	PRIPRAVNIK *pr	INŠPEKCIJSKI ČUVAJ *gi	PILOTI ČUVAJI *pg	PILOTI *p	ZDRAVNIK *m	ASISTENT *a
1855	Lorenzo de Furegoni	Giacomo Marinchovich		2			Linder dr. Melchior	
1869	Lorenzo de Furegoni	Carlo de Thian		2			Linder dr. Melchior	
1870	Lorenzo de Furegoni	Giacomo Marinchovich		2			Linder dr. Melchior	
1871	Lorenzo de Furegoni	Giovanni Cossulich		2				Luigi Turini
1875	Lorenzo de Furegoni *c				1	2		
1887	Giuseppe Pierotich *t		Eugenio Pontini *t		1	2		
1889	Giuseppe Pierotich *t		Alessandro Alessandri *c		1	2		
1891	Giuseppe Pierotich *t		Marco A. Ivancich *c		1	2		
1893	Giuseppe Pierotich *t		Antonio Mitis *c		1	2		
1896	Lodovico Poschich				1	2		
1898	Lodovico Poschich ?					Antonio Fiumich, Filippo Pitacco		
1900	Lodovico Poschich *c					3		
1901	Lodovico Poschich *c					3		
1902	Lodovico Poschich *c					Antonio Rocco, Fiumich, Perglis		
1904	Lodovico Poschich *c					Antonio Rocco, Fiumich, Perglis		Antonio Nicolich, & Radossich
1905	Lodovico Poschich *c					Antonio Rocco, Fiumich, Perglis		Antonio Nicolich, & Radossich
1906	Alessandro Czar *c					3		Antonio Nicolich, & Radossich *t
1907	Alessandro Czar *c					3		
1908	Alessandro Czar *c					3		
1909	Alessandro Czar *c					3		
1910	Eugenio Pontini					Pergolis, & Fiumich, Tamaro		
1911	Marco Mareglia					Pergolis, & Fiumich, Tamaro		
1914	Marco Mareglia					Fiumich, Tamaro, Fargiacomo, Candusia *		

*a - assistente col titolo ufficiale

*c - capitano mercantile a lungo corso

*d - deputato, aggiunto

*gi - guardiani d'ispezione

*m - medico

*p - piloti

*pg - piloti guardiani

*pr - praticante

*s - scrittore controlante

*t - tenente mercantile

& - piloti 1910-1911³⁴:

Giovanni Pergolis (rojen 1870, umrl 20.1.1912)

Antonio Fiumich

Sisto Tamaro (rojen 1874)

* - piloti 1914³⁵:

Antonio Fiumich

Sisto Tamaro

Bartolomeo Fragiaco

Vincenzo Candusia

V Piranu so poleg omenjenih ljudi zaposlovali tudi nočnega čuvaja, ki naj bi nadzoroval odmetavanje smeti v morje in to početje tudi preprečeval. V morje, zlasti v pristanišče, so namreč prebivalci tega "idiličnega" mesteca metali vse mogoče smeti ter vanj, povrh vsega, praznili še nočne posode.³⁶ Zaradi te malomarnosti je morje, posebno vzdolž pristaniške obale, zelo zaudarjalo. Ženske so smeti metale kar v kanale. Po kanalizacijskih ceveh se je vse to iztekalo v pristanišče. Tudi zaradi tega je bil piranski mandrač do zasutja leta 1894 smrdljiva mlakuža, kar viri večkrat omenjajo.³⁷ Žal pa se je navedeno početje meščanov nadaljevalo tudi po njegovem zasutju.

Službo nočnega čuvaja je do poletja 1898 opravljal Lorenzo Ruzzier, ki je bil prisiljen to za mesto in njegovo splošno higieno pomembno službo zapustiti zaradi svojega slabega zdravstvenega stanja. Pozimi namreč ne bi mogel cele noči, od 22. ure zvečer pa do 5. ure zjutraj, opravljati težke dolžnosti. To službo naj bi za plačo 80 soldov na noč dobil Pietro Mujesan, sin svetilničarja na Punti, ki je ravno takrat prišel iz vojske.³⁸ Zakaj sta namesto pravkar odsluženega vojaka dobila to službo pristaniška pilota Filippo Pitacco in Antonio Fiumich, iz dokumentov ni razvidno. Vsakdo izmed njiju je dobil za nočno delo 40 soldov, polovico vsote, ki je bila namenjena tej službi.³⁹ Naslednje leto je nadzor nad čistočo vodil Antonio Fiumich, Filippo Pitacco pa je poslej opravljal pilotska dela.

Pristaniška uprava je pri Pomorski vladi zahtevala rešitev tega perečega problema. Predlagala je namestitve voza, na katerem bi zbirali smeti, ki bi jih sicer "čistega

mesta željno prebivalstvo" drugače odvrгло v morje. Voz pa bi morali vsako jutro sprazniti. Za sedaj žal še ni podatkov, kdaj so te namere začeli uresničevati.

leto	NOČNI ČUVAJ (proti odmetavanju smeti)
? - 1898	Lorenzo Ruzzier
1898	Filippo Pitacco *p Antonio Fiumich *p
1899	Antonio Fiumich *p

Po zakonu pa naj bi do združitve pristaniških poslov s carinsko službo prišlo le tam, kjer bi zaradi neznatnega obsega del obeh področij le-ta istočasno lahko opravljal en sam uradnik. O združitvi in eventuelni kasnejši ločitvi teh dveh služb sta sporazumno odločali ministrstvi za trgovino in finance.⁴⁰ Zaradi obilnega prometa sta v Piranu ti instituciji delovali ločeno. Carinska služba je imela veliko dela, a slabe prostore, zato so Pirančani v letih 1886/1887 menili, da bi zanjo zgradili novo stavbo. Nova carinska stavba, **L'i. r. Ufficio Doganale**, je bila dokončana 1. maja 1887 na kraju stare "Sanità" (današnji Akvarij).⁴¹ Kot nam pričajo različne karte in dokumenti, je bila carinarnica predtem na terenu palače Gabrielli, v kateri ima danes svoje prostore Pomorski muzej "Sergej Mašera".⁴² Carinska služba je tako zaradi bližine pomola, kjer so pristajale ladje, bolj in lažje služila svojemu namenu. Leta 1887 pa so del obale od plaže do carinarnice utrdili s kamni, kar je bilo zelo ugodno za pomorsko trgovino in gost promet.⁴³

- 34 Prospetto dello Stato famigliare 1910; Prospetto dello Stato famigliare 1911; PAK - Enota Piran, LKP; šk. 1,4; 1910, 1911. Datum o smrti pilota LKP G. Pergolisa je naveden v dopisu piranske deputacije št. 1572, leto 1912, šk. 5., LKP, PAK - Enota Piran. Po njegovi smrti je vdova pridobila denarno pomoč iz sklada "Sussidio Pio fondo di marina", ki je denarno pomagal upokojenim mornarjem ter njihovim vdovam ali sirotam.
- 35 Personalno poročilo piranske deputacije Pomorski vladi v Trst brez posebnega naslova. PAK - Enota Piran, LKP, šk. 8., št. dopisa 3.
- 36 Obvestilo piranske deputacije morski vladi glede "sorveglianze notturne", Pirano 21. Settembre 1898, N. 527, podpisan je Pontini; ASTs, GM, 5/2, b. 577, N. 684.
- 37 Obvestilo piranske deputacije Pomorski vladi o poročilu stroškov pri nadzoru odlaganja smeti v pristanišče med 1.10.1898 in 9.1.1899; ASTs, GM, 5/2, b. 578, N. 78.
- 38 Pismo piranskega podestata Trgovskemu ministrstvu na Dunaj in Pomorski vladi v Trst 13.5.1891; ATs, GM, b. 571, N. 453/452.
- 39 Obvestilo piranske deputacije Pomorski vladi v Trstu, 21.9.1898, N. 527; ASTs, GM, 5/2, b. 577, N. 684.
- 40 Obvestilo piranske deputacije Pomorski vladi, 21.10.1898, N. 626; ASTs, GM, 5/2, b. 577, N. 712.
- 41 Organisation 1851, Hauptstück II, Abschnitt VIII/46, ASTs, GM, 14/2, b. 968.
- 42 Bortolo Tamaro, Notizie patrie, Libro primo - za leta 1855 - 1888, str. 152. Original hrani Pomorski muzej "Sergej Mašera" Piran, inv. št. 3325.
- 43 Pirano, i. r. Deputazione port. sanit. maritt. col rapporto 18. mese corr.: N. 661 espone l'urgenza d'escavo fuori della ripa murata, nel basso fondo di quel tratto di riva che prospetta la casa Gabrielli ove risiede l'Ufficio e magazzino dei sali, punto d'approdo stabilito dall'Autorita doganale in concorso della Commissione governativa incaricata di regolare nei diversi porti dell'Istria il nuovo sistema doganale. N. 4458; Progetto per l'escavo da praticarsi di fronte all'ufficio doganale nel porto di Pirano, Trieste 27 Dicembre 1879; Calcolo della quantita di materiale da escavarsi di parte al tratto di ripa presso l'ufficio doganale nel porto di Pirano per portare la profondita dell'acqua a 3.00 m sotto la media bassa marea; ASTs, GM, 7/2, b. 796; Obvestilo piranske deputacije GM o poškodovani obali "dinnanzi la vecchia dogana /palazzo Gabrielli/... 10. Ottobre 1888; ASTs, GM, 5/2, b. 568, N. 147.
- 43 L'i. r. Deputazione di porto e s.m. in Pirano con rapporto 15 corrente n. 778 si esterna in merito alla costruzione del progettato tratto di nuova ripa lungo la spiaggia del mare presso il neo=eretto edificio doganale, Pirano, 20.11.1887; ASTs, G; 5/2, b. 567, N.

Pristaniške agencije⁴⁴

Te so bile nameščene v vseh prometu odprtih obalnih mestih, ki so imela urejeno pristanišče, v njih pa še ni bilo nobenega urada. V to skupino so spadali uradi v

Seznam zaposlenega osebja v Pristaniški in pomorskosanitetni agenciji v Izoli⁴⁵

leto	AGENT *ag	PILOT ČUVAJ *pg
1885		
1869	Calò de Geremia	
1870	Calò de Geremia	
1871	Calò de Geremia	
1875		Giuseppe Covi
1887	Lorenzo Ermani	
1889	Lorenzo Ermani	
1891	Lorenzo Ermani	
1893	Edoardo Marchig	
1896	Giacomo Vitez	
1900	Giacomo Vitez	
1901	Arturo Schiwiz de Schiwizhofen	
1902	Giacomo Vitez	
1904	Giacomo Vitez	
1905	Giacomo Vitez	
1906	Giacomo Vitez	
1907	Giacomo Vitez	
1908	Giacomo Vitez	
1909	Francesco Trojan	
1910		
1911	Antonio Bordon	
1912	Antonio Bordon	

*ag - agente

*pg - pilota guardiano

Izoli, Kopru in Miljah.⁴⁶ V vsaki agenciji sta bila zaposlena po 1 agent in 1 inšpekcijski stražar. Agencije so opravljale podobne posle kot deputacije.

Seznam zaposlenih v Pristaniški in pomorskosanitetni agenciji v Kopru⁴⁷

leto	AGENT *ag	PILOT ČUVAJ *pg
1885	Giovani Michieli (istočasno carinik)	
1869	Zaccaria Nicolò	
1870	Zaccaria Nicolò	
1871	Zaccaria Nicolò	
1875	Alberto conte D'Eccheli (deputato)	1
1887	Antonio Stefani	
1889	Giusepe Micali	
1891	Giusepe Sparovitz	
1893	Giusepe Sparovitz	
1896	Giusepe Hartman	
1900	Giusepe Hartman	
1901	Giusepe Hartman	
1902	Giusepe Hartman	
1904	Giusepe Hartman	
1905	Giovanni Ive	
1906	Giusepe Hartman	
1907	Giusepe Hartman	
1908	Giusepe Hartman	
1909	Giusepe Hartman	
1910		
1911	Giusepe Hartman	
1912	Giusepe Hartman	

*ag - agente

*pg - pilota guardiano

1140;

Obvestilo piranske deputacije Pomorski vladi, Pirano 23.4.1887, ASTs, GM, 5/2, b. 567, N. 374.

44 Organisation 1851, Hauptstück II/ Abschnitt V/ 28, 29, 30, 31, 32; ASTs, GM, 14/2, b. 968.

45 Annuario marittimo 1855-1909, Stato personale, Agenzie portuali sanitarie : Muggia, Capodistria, Isola; AM 1855 str. 15-16; AM 1869 str. 18 ; AM 1870 str. 19; AM 1871 str. 18; AM 1875 str. 41-42; AM 1887 str. 86; AM 1889 str. 90; AM 1891 str. 82; AM 1893 str. 82; AM 1896 str. 86; AM 1900 str. 88; AM 1901 str. 91; AM 1902 str. 93; AM 1904 str. 101; AM 1905 str. 105; AM 1906 str. 105; AM 1907 str. 105; AM 1908 str. 105; AM 1909 str. 111; AM 1911 str. 139; AM 1912 str. 147.

46 Agenzia di Porto e Sanità Marittima a Capodistria, Agenzia di Porto e Sanità Marittima a Muggia, Agenzia di Porto e Sanità Marittima a Isola; AM 1855-1912.

47 ibid.; Za leto 1855 je Giovanni Michieli naveden kot "agente di Porto e Sanità marittima" in kot "ricevitore doganale".

Seznam osebja v pristaniški in pomorskosanitetni agenciji v Miljah⁴⁸

leto	AGENT *ag	PILOT ČUVAJ *pg
1885	Paolo Morway	
1869	Ferdinando Ressel	
1870	Ferdinando Ressel	
1871	Vacante	
1875		Antonio Bertotti
1887	Arturo Custrin	
1889	Arturo Custrin	
1891	Raimondo Arming	
1893	Domenico Cauter	
1896	Domenico Cauter	
1900	Lodovico Urlich (f.f. di agente)	
1901	Lodovico Urlich	
1902	Lodovico Urlich	
1904	Lodovico Urlich	
1905	Giovanni Rebetz	
1906	Giovanni Rebet	
1907	Francesco Ramroth	
1908	Francesco Ramroth	
1909	Francesco Ramroth	
1910		
1911	Giovanni Jurissovich	
1912	Giovanni Jurissovich	

*ag - agente

*pg - pilota guardiano

Predstavništva ali ekspoziture⁴⁹

Ta telesa so uradovala le v manjših pristaniščih, ki niso bila odprta za promet, in na takšnih mestih na

obali, kjer so bile ladje često prisiljene pristajati zaradi slabega vremena, v vsakem pa je bil zaposlen le po en inšpekcijski čuvaj. Takšno predstavništvo je bilo v **Portorožu**, podrejeno pa je bilo piranskemu uradu, kjer so se zbirala vsakomesečna portoroška poročila. Njihova glavna službena naloga je bila namreč vodenje natančne evidence o vkrcanih ladjah ter o trajanju njihovega zadržanja v luki, kot redno obveznost pa je za ekspoziture navedena le straža njim dodeljenega obrežja. Kasneje, od leta 1875 dalje, so v Portorožu namesto inšpekcijskega čuvaja zaposlovali pilota čuvaja. V letih 1875 - 1893 je to mesto zasedal Vincenzo Candusio, ki je bil odlikovan s srebrnim križem za zasluge, od leta 1896 pa do leta 1912 je v Portorožu deloval Antonio Zecevič, kapitan dolge plovbe. Od leta 1904 dalje se omenja kot čuvaj pristanišča - guardiano di porto.⁵⁰ Za leto 1855 se kot ekspozitura omenja tudi urad v Strunjanu, kasneje pa ne več.⁵¹

Seznam osebja v Pristaniški in pomorskosanitetni ekspozituri v Portorožu⁵²

leto	Pilot čuvaj *pg	Inšpekcijski čuvaj *gi
1855-1871		1
1875-1893	Vincenzo Candusio	
1896-1912	Antonio Zecevič *c	

*pg - pilota guardiano

*gi - guardiano d'ispezione

*c - capitano mercantile a lungo corso

Pomorski lazareti⁵³

Za kronske dežele so ustanovili 4 pomorske lazarete oz. vojaške bolnišnice. Bile so pri Sv. Bartolomeju pri Miljah⁵⁴ (pristojna za Goriško, Istro in Trst), v Benetkah (pristojna za Benečijo), v Martinščici (pristojna za Hrvaško in njeno glavno pristanišče Reko ter za Vojno Krajino) ter v Meglinah (pristojna za Dalmacijo). Podrejene so bile inšpektorjem ali Pomorski vladi v Trstu.

48 ibid.

49 Organisation 1851, Hauptstück II, Abschnitt VI/33-37; ASTs, GM, 14/2, b. 968.

50 L'i. r. Espositura di Porto in Portorose; AM 1855 - 1914; Poročila in dopisi portoroške ekspoziture, PAK - Enota Piran, LKP, šk. 1, 1911.

51 AM 1855, str. 15, 16.

52 Annuario marittimo 1855-1912, Stato personale Espositure p.s. del sottocircondario - Portorose; AM 1855 str. 15-16; AM 1869 str. 18; AM 1870 str. 19; AM 1871 str. 18; AM 1875 str. 41-42; AM 1887 str. 86; AM 1889 str. 90; AM 1891 str. 82; AM 1893 str. 82; AM 1896 str. 86; AM 1900 str. 88; AM 1901 str. 91; AM 1902 str. 93; AM 1904 str. 101; AM 1905 str. 105; AM 1906 str. 105; AM 1907 str. 105; AM 1908 str. 105; AM 1909 str. 111; AM 1911 str. 139; AM 1912 str. 147.

53 Organisation 1851, Hauptstück II, Abschnitt VII/38, 39, 40, 41, 42, 43; ASTs, GM, 14/2, b. 968. Omenjata se oba izraza - pomorska vojaška bolnišnica in pomorski lazaret.

54 Lazzaretto marittimo in Valle S. Bartolomeo presso Muggia - Trieste.

Skrbeti so morale za pravilno izvajanje pomorskosanitetnih predpisov, sprejemati so morale ladje in njihovo osebje, ki so prihajale iz okuženih ali zdravstveno dvomljivih dežel, pregledovati iz takih dežel prispelo blago in živali. Ob epidemijah nalezljivih boleznih so morale ladje, preden so jih lahko sprejeli v pristanišče, preživeti določen čas, glede na predpis Pomorske vlade, v karanteni. Ladjo, posadko in tovor so izolirali in nadzirali. Dezinfecirali in oprali so ladjo, posteljnino, osebno perilo, oblačila... Navsezadnje je bil v lazareti opravljen tudi zdravniški pregled "zdravstveno sumljivih" oseb. Če so bili rezultati pregleda zadovoljivi, je ladja lahko nadaljevala svojo pot.⁵⁵ V vojaških bolnišnicah so bili zaposleni direktor, 1 kontrolni uradniški pisar, 1 zdravnik, ki naj bi bil obenem⁵⁶ tudi ranocelik, 2 do 6 inšpekcijskih čuvajev, potrebno število začasnih čuvajev in potrebno število čistilcev. Lahko pa so zaposlili poleg zdravnika še ranocelika in tudi duhovnika, če so razsajale hude epidemije.⁵⁷ Poleg različnih pristojbin so morale posamezne stranke (ladje in njihove posadke, lastniki ladij, ladijske družbe...), ki so bile v karanteni, plačati pristojbine pomorsko zdravstvene zapore, v katero so spadali denarna nadomestila za zdravniško in bolničarsko pomoč, za izplačila inšpekcijskim čuvajem ter za izplačila dnevniških zaslužkov začasnim stražarjem in čistilcem, ki so bili dodeljeni posameznim ladjam v času kontumaca.⁵⁸

Pristaniško osebje⁵⁹ so sestavljali pristaniški uradniki, pristaniški delavci (čolnarji, podčolnarji, piloti, pristaniški varnostni čuvaji - piloti čuvaji, uradni sluge), sanitetni inšpekcijski čuvaji ter v pomorskih lazareti šečasni sanitetni čuvaji in bolnišnični čistilci.

Nastavitve pristaniškega osebja so bile v pristojnosti Pomorske vlade. Pri vseh nastavitvah in tudi napredovanjih so po predpisih upoštevali moralo in poštenost kandidatov, znanje jezikov, poznavanje zakonov in predpisov upravne stroke ter praktično izkušnost, blagajniški uradniki pa so se morali predhodno potrditi še s preizkusom blagajniškega znanja. Vodje pristaniških uradov so lahko postali le izkušeni sanitetni uradniki. Pristaniške kapitane in trgovske poročnike (tenente mercantile) so izbirali predvsem med preizkušenimi

ladijskimi kapitani ali oficirji vojne mornarice ali pa med odlikovanimi kapitani trgovske mornarice.

Za pilote, čolnarje in podčolnarje so izbirali le osebe, ki so že dalj časa služile na avstrijskih ladjah in so se že izkazale za popolnoma zanesljive in uporabne. Poznati pa so morale italijanski jezik in jezik, ki je bil običajen za deželo službovanja. Pisanje in branje v italijanskem jeziku je bilo za čolnarje in podčolnarje obvezno, za pilote, med katerimi je bila večina nepismenih,⁶⁰ pa zaželeno. Prednost pri prosilcih za službo naj bi pri enakih pogojih imeli tisti, ki so obvladali enega ali več tujih jezikov. Za nastavitev inšpekcijskih čuvajev so zahtevali delovne izkušnje začasnega sanitetnega čuvaja, zanesljivost in sposobnost opravljanja službe ter pisanja in branja v italijanskem jeziku. Kandidat, ki ni poznal jezika ljudi, ki so živeli v kraju, kjer bi rad zasedel delovno mesto inšpekcijskega čuvaja, te službe naj ne bi dobil.

Uslužbenici so se že ob namestitvi zavezali, da bodo za nujne primere noč in dan na voljo. Zato so morali tisti, ki jim je bilo dodeljeno službeno stanovanje, v njem tudi resnično stanovati. Stanovanje je moralo biti vedno čim bližje delovnemu mestu. Kjer so stanovanjske razmere dopuščale, naj bi vsaj po en pilot in inšpekcijski čuvaj stanovala v poslopju kapitanije.

Vsakega uslužbenca so lahko zaradi neupravičenega zanemarjanja službe, podkupljivosti in nezvestobe do službe takoj premestili na drugo delovno mesto ali pa celo takoj odpustili. Do prestavitve na drugo delovno mesto je prihajalo tudi zaradi lastnih želja zaposlenih ali pa zaradi službenih potreb.

Vsi uradniki, inšpekcijski čuvaji ter čolnarji, podčolnarji, pristaniški piloti in pisarniški nameščenci pri centralnih uradih, ki so bili nameščeni na podlagi formalnega dekreta in zaprisege, so imeli pravico do **pokojnine**. Začasni bolnišnični čistilci inčasni sanitetni čuvaji, ki so jih s posebnim dekretom zaposlili ob zdravstvenih zaporah v pomorskih lazareti in so bili vpisani le v službeni register, pa niso imeli pravice ne do pokojnine in ne do odpravnine. Slednji bi do odpravnine lahko prišli le, če bi osnovali lastni sklad, v katerem bi se zbiral odtegnjeni odstotek plače.

Pristaniški uslužbenici so nosili uniforme Trgovskega ministrstva z uradnim mornariškim krojem ter določene

55 Riassunto delle misure di sanità marittima vigenti nel litorale austro-illirico e dalmato contro le provenienze da paesi infetti o sospetti di colera, Nr. 7523 ex 1885, Dall' I. R. governo marittimo, Trieste, 11. Agosto 1885, Stab. Tipogr. di L. Herrmanstorfer; ASTs, GM, 11/4, b. 858.

56 Organisation 1851, Hauptstück II, Abschnitt VII/42; ASTs, GM, 14/2, b. 968.

57 Organisation 1851, Hauptstück II, Abschnitt VII/42, Personalstand; ASTs, GM, 14/2, b. 968.

58 Organisation 1851, Hauptstück IV, Abschnitt III; ASTs, GM, 14/2, b. 968.

59 Organisation 1851, Hauptstück III, Abschnitt I/47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57; Abschnitt II/ 58, 59; Abschnitt III/ 61, 62; Abschnitt IV/ 64, 65, 66; Abschnitt V/67, 68, 69; ASTs, GM, 14/2, b. 968.

60 Rapporto dell' I. r. Ufficio Centrale Trieste, 1869; ASTs, GM, 14/2, b. 968, N. 2167.

nimi znaki posameznih činovnih razredov in stopenj. Uniforme so bile izročene uslužbencem zgotovljene ali pa so zanje, kot je razvidno iz številnih finančnih poročil in prošenj, dobivali določen letni dodatek. Rok trajanja in zamenjave službene uniforme je predpisovalo Ministrstvo za trgovino. Izredno natančni in tudi ilustrirani opisi oz. predpisi uniformiranja so se večkrat spreminjali. Le za službo inšpekcijskega čuvaja je bila že leta 1851 predpisana uniforma iz temno zelenega sukna z oranžno rumenimi zavijki iz blaga, z znakom in črko S (saniteta) iz rumene kovine na pokrivalih. Začasni bolnišnični čuvaji in čistilci pa so ob zdravstvenih zaporah morali

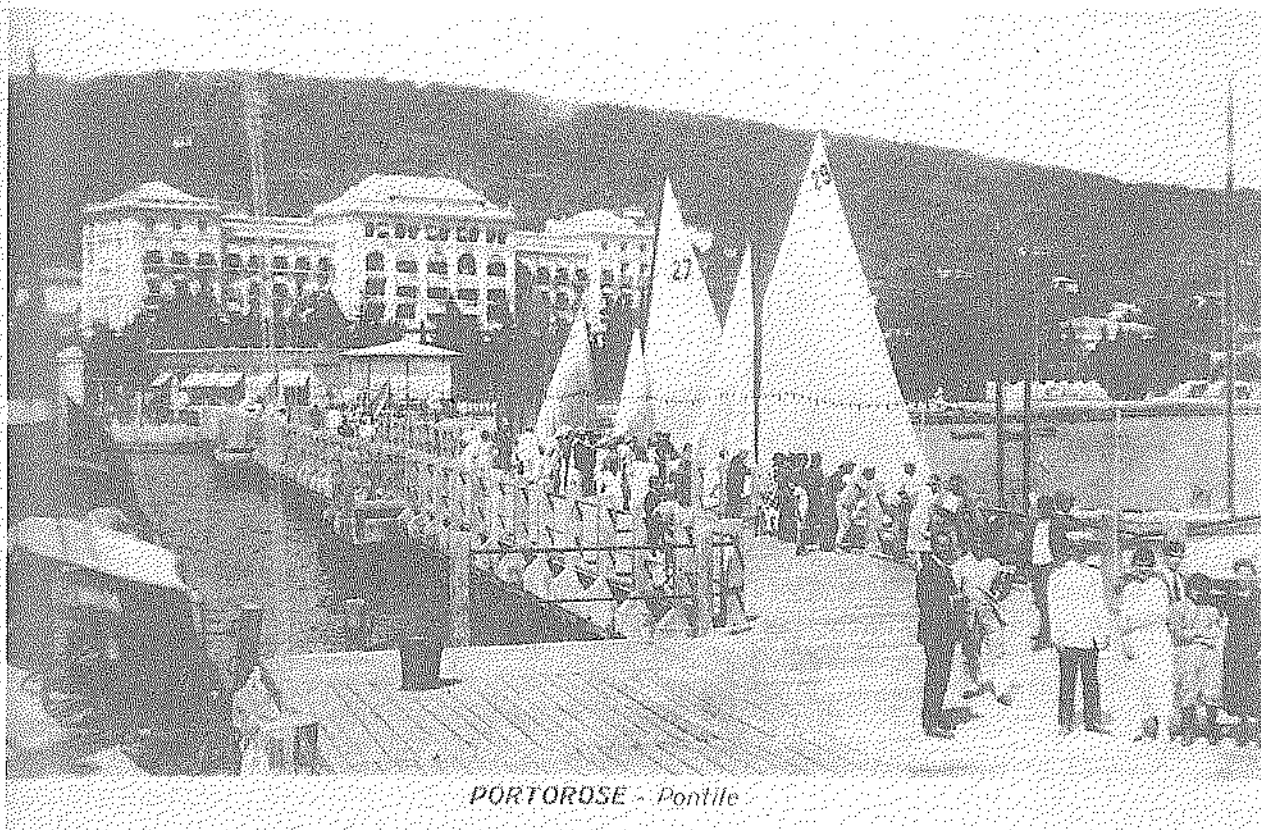
nositi oranžno-rumeno prepasnico in črko S iz rumene kovine na pokrivalu.⁶¹

Ugotovimo lahko, da je tudi po propadu Beneške republike, pod katero so bila dolga stoletja tudi istrska obalna mesta, ter po naglem vzponu pristaniškega Trsta pomorska dejavnost na obravnavanem področju živela dalje. Pomorski promet in trgovina sicer nista doživela tako velike rasti kot v Trstu, popolnoma izumrla pa nikdar nista. Že po organizaciji pristaniške in pomorskosanitetne službe ter po številu nameščenega osebja v pristaniških in pomorskosanitetnih uradih v krajih ob današnji obali Republike Slovenije lahko vidimo, da je

Pristanišče v Izoli. Fototeka PMK, št. 226.

61 Organisation 1851, Hauptstück III, Abschnitt II/60; Abschnitt III/63; Abschnitt IV/66; Abschnitt V/69; ASTs, GM, 14/2, b. 968. Uniformiranja uslužbencev nisem podrobneje obdelala. Prav tako jih zakon iz leta 1851 ne opredeljuje preveč natančno. To pa sta storila zakona iz leta 1875 in 1902. Prvi je "Norma per l'uniforme dei funzionari esecutivi di porto e sanità marittima, approvata con Sovrana Risoluzione del 6 febbraio 1875 (Ordinanza dell'i.r. Ministero del Commercio dd. 15. febbraio 1875 N. 4358), al Nro. 1533 anno 1875, I. R. Governo marittimo, Bucherei von L. Herrmanstorfer". Zakon je tiskan in izdan v nemščini in italijanščini. Drugi zakon, ki prav tako zelo podrobno določa uniformiranje uslužbencev avstrijske pomorske organizacije je "Ordinanza dell'i.r. Ministero del commercio dd. 28. maggio 1902 N. 26067 colla quale viene emanata nuova norma per l'uniforme degli i.rr. impiegati di porto e s. m., come pure dei nocchieri, dei guardiani di porto e dei piloti di porto dell'i. r. Amministrazione marittima, ad N. 8277 ex 1902, i. r. Gov. mar. Trieste - Tipografia Zhink & Saxida". Tudi ta predpis je izdan v nemščini in italijanščini, oba pa hrani Državni arhiv v Trstu.; ASTs, GM, 14/2, b. 1121.

PORTOROŽE - Pontile

Pomol v Portorožu. Fototeka PMSMP, N. INV. U. 1432

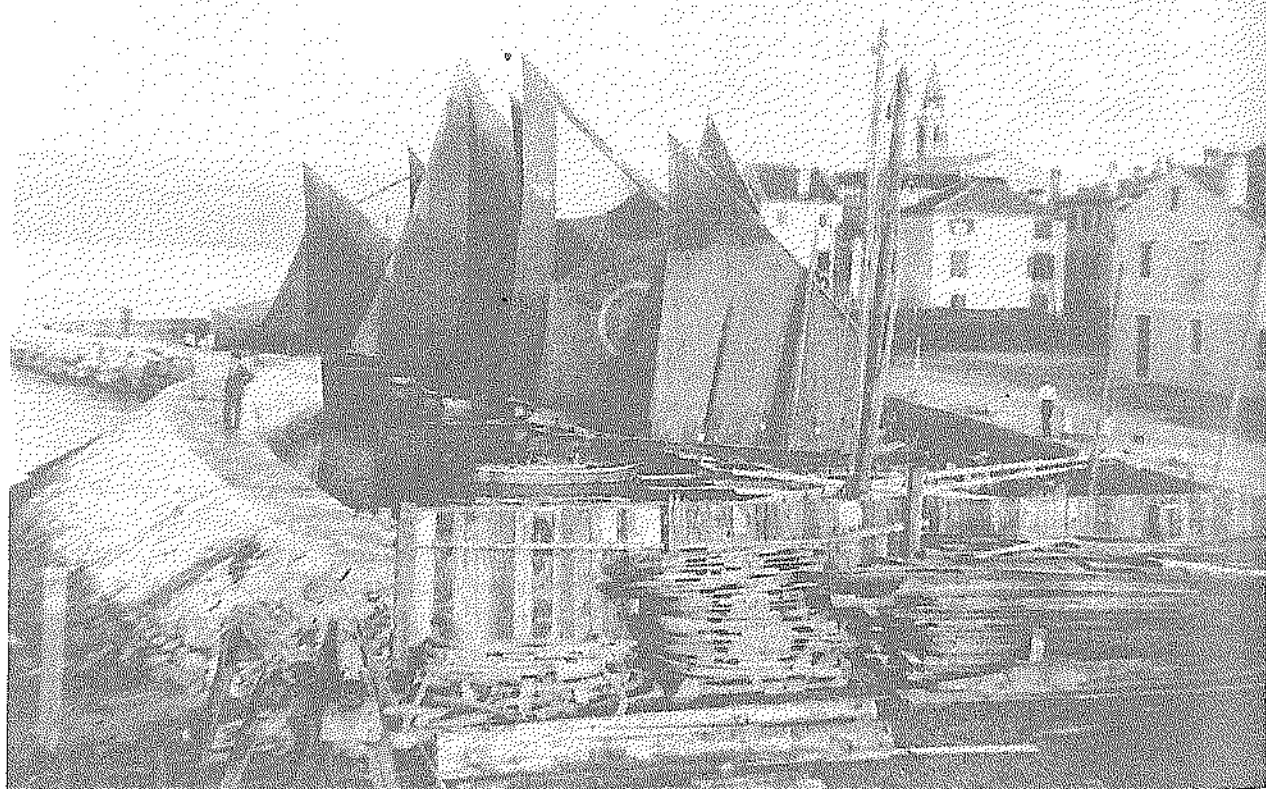
med vsemi imelo največji pomen mesto Piran. Ravno v pristanišču tega mesta je potekal najgostejši promet na tem področju, kar potrjujejo tudi številni arhivski

viri, ki so za Piran v veliki meri že raziskani, za druga mesta pa nas to še čaka.

RIASSUNTO

Nell'intervento viene presentata l'organizzazione dei servizi portuali e sanitari marini nella monarchia austriaca, ossia austro-ungarica come nel 1851 è stata sancita dalla legge *Organisation des Hafen- und See-Sanitätsdienstes in der Oesterreichischen Monarchie*. Questo provvedimento legislativo, che successivamente non ha subito cambiamenti rilevanti, è rimasto in vigore fino alla caduta della monarchia. A capo di tutta l'organizzazione c'era l'Imperial-Regio Governo marittimo Trieste, le cui lingue d'ufficio erano il tedesco e l'italiano. Vengono descritte le sue competenze e tutti gli uffici inferiori ad esso subordinati. In tal modo si può conoscere più in dettaglio l'organizzazione e l'attività dei porti lungo l'odierna costa della Repubblica di Slovenia (Pirano, Portorož, Isola, Capodistria), nonché del vicino porto di Muggia. In particolare viene messa in rilievo l'attività portuale e marinaresca nel porto di Pirano, la quale, nonostante la predominanza di Trieste, si è mantenuta a livelli alti per tutta la durata del dominio austriaco.

Lapodiatra - Porto di S. Andrea

Pristanišče sv. Andreja v Kopru. Fototeka PMK, št. 197